

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№4

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB[®]
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

OpenAIRE

ROAD

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

BASE

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

Crossref

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2026

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 2026-yil, aprel.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golischeva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxonovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoirazimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhridinov Zafarjon Fakhridin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyea Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

O'ZBEKISTONDA RAQAMLI TO'LOV INFRATUZILMASINI SHAKILLANISHI VA RIVOJLANISH DINAMIKASI: TARIXIY, ILMIY HAMDA BOZOR TAHLILI	32
A.A. Akbarov, X.R. Aliyev	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA BUXGALTERIYA HISOBINI TASHKIL ETISHNING ME'YORIY-HUQUQIY ASOSLARI VA ULARNING IQTISODIY AHAMIYATI.....	42
Karayev Payzillaxon Yusufxonovich	
TURIZM KORXONALARINING INNOVATSION FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHDA MOLIYAVIY AKTIVLARINING ROLI.....	47
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA EKOLOGIK SOLIQLAR VA TO'LOVLAR TIZIMI TAHLILI	53
Sadullayev Rasulbek Palvanbayevich, Abdolnizayov Murodbek Madiyarovich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA IJTIMOYIY HIMOYA TIZIMINI MOLIYALASHTIRISHDA AMALGA OSHIRILAYOTGAN ISHLAR VA TIZIMGA KIRITILAYOTGAN O'ZGARISHLAR.....	59
Kasimova Gulyar Axmatovna, Aripova Kamola Botir qizi	
MINTAQAVIY RIVOJLANISHNI KOMPLEKS BAHOLASH VA PROGNOZLASHDA EKONOMETRIK VA SUN'IY INTELLEKT USULLARINING INTEGRATSIYASI	64
Namazov Gafur Shokulovich	
BALIQCILIK SUBYEKTLARINI RIVOJLANTIRISHDA DUNYO MAMLAKATLARINING O'RNI	69
Beglayev Uchqun Xurramovich	
KAMBAG'ALLIK FENOMENINING IJTIMOYIY-IQTISODIY VA NAZARIY-KONTSEPTUAL ASOSLARI	75
Musulmonova Shahlo Nasriddinova	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA HISOB VA BIZNES JARAYONLARINI TAKOMILLASHTIRISHNING ZAMONAVIY YO'NALISHLARI	81
Artikova R.A.	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA DIVIDEND TO'LASH QOBILIYATI KOEFFITSIYENTINING MAQBUL ORALIG'INI ANIQLASH VA UNING INVESTITSION SAMARADORLIKKA TA'SIRI.....	88
Ibragimov G'anijon G'ayratovich	
STRATEGIES TO RAISE AWARENESS OF NATURAL POLLUTION AMIDST RISING POPULATION DENSITY AND GDP PER CAPITA IN UZBEKISTAN.....	93
Axliddin Aroptdinovich Valiyev, Askarov Farhod Rakhmatovich	
РОЛЬ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В ESG-ОРИЕНТИРОВАННОМ РАЗВИТИИ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ.....	99
Айматова Фарида Хуразовна	
KORXONALARDA INVESTITSION FAOLIYATINI RIVOJLANISHINING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI.....	107
Shukurillaev Jahongir Botir o'g'li	
DEHQON XO'JALIKLARINI MOLIYAVIY QO'LLAB-QUVVATLASHDA KREDITLAR MIQDORINI DIFFERENSIYALLASHTIRISH: NAZARIY VA AMALIY YONDASHUVLAR	113
Xakimov Zafar Ibragimovich	
KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARI	118
Tadjimirzayev Anvar Abduvoxidovich, Batirova Raxima Abdujabborovna	
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA HUDUDiy MARKETING STRATEGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	124
Muhammadieva Nodira	
SUN'IY INTELLEKT DAVRIDA HUDUDiy RIVOJLANISHNI STATISTIK HISOBLASH METODOLOGIYASINI QAYTA BAHOLASH MEZONLARI (SCOPUS VA WEB OF SCIENCE DA INDEKSLANGAN ILMIY NASHRLAR TAHLILI ASOSIDA).....	131
Santjar Abdumurodovich Sattorov	
QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASIDA XIZMAT KO'RSATISH SOHASINI RIVOJLANTIRISHNING HUDUDiy-IQTISODIY OMILLARI VA ISTIQBOLLARI	139
Allamuratova Perida Maxsetbaevna	

XORAZM VILOYATIDA AHOLI BANDLIGINI TA'MINLASHDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNING ROLI VA AHAMIYATI	144
Ro'zmatova Farahongiz Bekmurotovna, Yarmetova Nargiza Shiximbayevna	
MAHALLIY VA XALQARO TURIZM BOZORIDA RAQOBATBARDOSHLIKNI SHAKLLANTIRISH OMILLARI, TAMOIYILLARI VA MEKANIZMLARI	152
Alikulov Samar Abdurashidovich	
TRANSPORT XIZMATLARINING SOHALAR BO'YICHA TAQSIMOTI VA SAMARADORLIK KO'RSATKICHLARI TASNIFI	159
Karimova Shaxnoza Uktamovna	
RAQAMLI TO'LOVLAR VA O'ZBEKISTONDA KORPORATIV BOSHQARUV SHAFFOFLIGI	165
Ruziyeva Barno Yadgarovna	
ESG-ТРАНСФОРМАЦИЯ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ ПО ПРОИЗВОДСТВУ ПОЛИМЕРНОЙ УПАКОВКИ: ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ И МИРОВЫЕ ПРАКТИКИ	172
Ташпулатов Дильмурад Рустамович	
MAJBURIY IJRO HARAkatLARINI RAQAMLASHTIRISHNI YANADA TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	177
Matmuratova Nasiba Azatovna	
OZIQ-OVQAT KORXONALARIDA KICHIK BIZNESNING RAQOBATBARDOSHLIGINI CHEKLOVCHI OMILLAR TAHLILI	181
Pulaton Abdulla	
INVESTITSION LOYIHALARNING IQTISODIYOTDA TUTGAN O'RNI VA ULARNI MOLiyALASHTIRISH ISTIQBOLLARI	185
Nazarov Aziz Avazovich	
ФИНАНСОВАЯ УСТОЙЧИВОСТЬ ПРЕДПРИЯТИЯ: ПРОБЛЕМЫ И РЕШЕНИЯ	190
Тажибаева Кызларгул Ажиниязовна	
IQTISODIYOTNI MODERNIZATSIYALASH SHAROITIDA O'ZBEKISTONDA SANOAT KORXONALARI FAOLIYATINI DIVERSIFIKATSIYALASHNING MAQSADLI PROGNOZ PARAMETRLARI	197
Omonova Nafisa Qahramon qizi	
MANAGEMENT STRATEGIES IN WOMEN'S BUSINESS: GENDER-SPECIFIC APPROACHES, INNOVATIVE MODELS, AND DIGITAL TRANSFORMATION	200
Ahrorova Asila	
TO'QIMACHILIK SANOATI KORXONALARI INNOVATSION FAOLIYATI SAMARADORLIGIGA TA'SIR QILUVCHI OMILLAR TAHLILI	207
Hakimova Oydina Abdulhamidovna, Yuldasheva Nilufar Abduvaxidovna	
INSON TARAQQIYOTI INDEKSI VA UNI ANIQLAB BERUVCHI KO'RSATKICHLARNING KORRELYATSION-REGRESSION TAHLILI	212
Tursunov Rasul Tairovich	
ТРАНСФОРМАЦИЯ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА В УЗБЕКИСТАНЕ В УСЛОВИЯХ ПЕРЕХОДА НА МЕЖДУНАРОДНЫЕ СТАНДАРТЫ ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ	218
Эргашева Феруза Насруллаевна	
ENHANCING THE METHODOLOGICAL FRAMEWORK FOR THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF TOURISM VILLAGES IN UZBEKISTAN	226
Khudaynazarova Dilorom Khayrullaevna	
THE ROLE OF INNOVATION IN ENSURING COMPETITIVENESS IN THE GREEN ECONOMY	231
Musadjanova Nargiza Abduvoxid qizi	
O'ZBEKISTONDA TURIZM SOHASINI RIVOJLANTIRISHDA INGLIZ TILINING O'RNI VA SAMARADORLIGI	238
Saodat Sadriddinova	
OLIY TA'LIMDA CHET TILLARNI O'QITISH UCHUN RAQAMLI BOSHQARUV STRATEGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISH	243
Saida Xabibullayeva	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ФИСКАЛЬНЫХ МЕХАНИЗМОВ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ В СФЕРЕ ТУРИЗМА РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	247
Исматиллаева Роза Тухтамуратовна, Тураева Сурия Тельмановна	

INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA PAXTA-TO'QIMACHILIK KLASSTERINING QIYMAT YARATISH UZLUKSIZ ZANJIRIDA AGROSERVIS XIZMATLARI KO'RSATISHNI TAKOMILLASHTIRISH	252
Kudratova Iroda Turdibayevna	
QISHLOQ XO'JALIGI IQTISODIYOTIDA DIVERSIFIKATSIYANING AHAMIYATI	257
Nurullayeva Raushan Koptleuovna, Nurimbetov Timur Uzaqbergenovich	
FIZIKA UMUMIY KURSIGA NANOTEXNOLOGIYA TUSHUNCHALARINI KIRITISHNING METODIK ASPEKTLARI VA KOMPONENTLARI	260
Sottarov Abduvali Umirqulovich	
BARQAROR RIVOJLANISH SHAROITIDA EKOLOGIK HISOBOTLAR VA ULARNING TUTGAN O'RNI.....	266
Sayfullayev Mexroj Sayfullayevich	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA EKOLOGIK LOYIHALARNI MOLİYALASHTIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	272
Rahmanova Sitara Bahodir qizi	
SANOAT KORXONALARIDA OPERATSION MENEJMENT SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	277
Satvoldiyev Ulugbek Kamilovich	
IQTISODIY O'SISH DRAYVERLARINI RIVOJLANTIRISHDA SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARI ASOSIDA MOLİYAVIY XAVFLARNI BOSHQARISH	283
Turotova Nigora Xolmurod qizi	
QISHLOQ XO'JALIGIDA INNOVATSION INVESTITSİYALASH VA MUQOBIL MOLİYALASHTIRISH MEXANIZMLARINI JORIY ETISH (SIRDARYO VILOYATI MISOLIDA)	286
Maxamadiyev Turg'unboy Jumabayevich	
O'ZBEKISTONDA XO'JALIK JAMIYATLARI KUZATUV KENGASHLARI FAOLIYATINING ILMIY-METODOLOGIK ASOSLARINI RIVOJLANTIRISH.....	292
Valijonov Akmaljon	
IQTISODIYOTNING AGRAR SEKTORIDA INNOVATSION FAOLIYATNI BOSHQARISH: NAZARIY VA USLUBIY YONDASHUVLAR	296
Matrasulov Baxodir Erbutayevich	
O'ZBEKISTON MOLİYA TIZIMIDA MAHALLIY MOLİYANING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.....	303
Safarmurodova Marjona To'raqulovna	
МЕТОД ФОРМИРОВАНИЯ ЭФФЕКТИВНОГО ТУРИСТИЧЕСКОГО ПАКЕТА	308
Наурызбаев Алиакбар Рустамович	
QASHQADARYO VILOYATI SANOATINI XUDUDIY TARKIBINI TAKOMILASHTIRISH YO'LLARI	311
Uralov Eliboy Omonovich	
INNOVATSION VA AN'ANAVIY YONDASHUVLAR ASOSIDA KO'CHAT YETISHTIRISHNING TAQQOSLAMA TAHLILI	316
Abdusfarmonov Farrux Faxriddinovich	
EKSPORT IMKONIYATLARI VA LOGISTIKA SAMARADORLIGINI SOLISHTIRISH.....	320
Safarova Muxabbat Radjabovna	
IJORAT BANKLARIDA KREDIT PORTFELI O'SISHI DINAMIKASI VA LIKVIDLIK KO'RSATKICHLARI O'RTASIDAGI BOG'LIQLIK	324
Sulaymanov Samandarboy Adhambek o'g'li	
KO'CHMAS MULKNI OMMAVIY BAHOLASHNING INNOVATSION TEXNOLOGIYALARI.....	331
Xushvaqtov Jasur Shuhrat o'g'li	
TURIZM XIZMATLARINI KO'RSATUVCHI SUBYEKTLARDA MOLİYAVIY HISOBOTLARNI MHXS GA O'TKAZISHDA TRANSFORMATSIYA REJASINI ISHLAB CHIQISH MASALALARI.....	339
G'afforov Ilhomjon Ilyosjonovich	
QURILISH SANOATI KORXONALARI DIVERSIFIKATSIYALASHUVINING IQTISODIY MEXANIZMLARI	343
Yembergenova Aynur Aydosbaevna	
KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISHDA AYOLLAR TADBIRKORLIGINI RIVOJLANISHNING NAZARIY JIHATLARI	351
Ulashova Zarnigor Botirali qizi	

KAPITAL BOZORI ORQALI MAMLAKAT IQTISODIYOTIGA INVESTITSIYA JALB QILISHNING BELARUS TAJRIBASI	357
Abduraxmanov Adham Raxmatullayevich	
BARQAROR QISHLOQ XO'JALIGI AMALIYOTLARINI JORIY ETISHDA XULQ-ATVOR OMILLARINING NAZARIY VA AMALIY AHAMIYATI	362
Tadjiyev Abdusame Abduhamidovich	
SANOAT KORXONALARIDA RISKLARNI BOSHQARISH TIZIMINI JORIY ETISHNING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI	367
Abduxamid Abdumalikovich Bektemirov	
O'ZBEKISTONDA MEHMONXONALARNI MOLIYALASHTIRISH ORQALI JOYLASHTIRISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	373
Xasanova Naimaxon Akmal qizi	
SOLIQ YUKINI OPTIMALLASHTIRISHNING XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBASI	381
Jovlijeva Zuhra Chori qizi	
SANOATNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA "YASHIL" INVESTITSİYALARDAN SAMARALI FOYDALANISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	386
Ibragimov Xaxid Taxirovich	
ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ УПРАВЛЕНИЯ БАНКОВСКИМИ АКТИВАМИ И ВОЗМОЖНОСТИ ЕГО ПРИМЕНЕНИЯ В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НАЦИОНАЛЬНЫЙ БАНК РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	395
Т.И.Бобакулов, Тухтамышева Гулнара Усмановна	
AGRAR TARMOQQA JALB QILINAYOTGAN INVESTITSİYALAR SAMARADORLIGINI ISHLAB CHIQRISH FUNKSIYALARI YORDAMIDA EKONOMETRIK BAHOLASH.....	401
Xatamov Ochildi Qurbonovich, Badalov Jamshid Jamolovich	
IJARA OPERATSIYALARIDA BUXGALTERIYA HISOBINING KAMCHILIKLARI VA UZVIY TAKOMILLASHTIRISH ISTIQBOLLARI.....	409
Oripova Saodat Mirfotix qizi	
SANOAT KORXONALARINING INVESTITSION SALOHİYATINI OSHIRISH.....	414
Xolboyeva farangiz xayrullojeva	
SUN'IY INTELLEKT VA RAQAMLI VOSITALARNING TA'LIM JARAYONIDAGI O'RNİ.....	419
To'xtamisheva Dilrabo Shermonovna	
MEVA-SABZAVOT MAHSULOTLARI EKSPORTINI KENGAYTIRISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARI	424
Kalenov K.T.	
HUNARMANDCHILIK BRENDLARINING BOZOR OMILLAR TIZIMINI (MAHSULOT, NARX, TAQSIMOT, TARG'IBOT) TAKOMILLASHTIRISHNING USLUBIY ASOSLARI	428
Ergasheva Aziza	
NAMANGAN VILOYATI IQTISODIYOTIDA TARKIBIY O'ZGARISHLAR: HUDUDIY VA TARMOQ TAHLILI	436
Tohirov Jahongir Muzaffar o'g'li	
WATER HARVESTING FOR CLIMATE RESILIENCE IN UZBEKISTAN'S AGRICULTURE: OPPORTUNITIES, BARRIERS, AND POLICY RECOMMENDATIONS	445
Kripa Mondal, Dr. Anita Banerjee	
O'ZBEKISTONDA TABIIY VA IQTISODIY RESURSLARDAN SAMARALI FOYDALANISH ORQALI HUDUDIY IQTISODIY RIVOJLANISHNI TA'MINLASH YO'LLARI	454
Sattarov Abdusamat Umirqulovich	
TO'QIMACHILIK KORXONALARIDA INNOVATSION FAOLIYATNI BOSHQARISH SAMARADORLIGINI BAHOLASH VA TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	459
Nasibboyev Fazliddin Sirojiddinovich	
O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARIDA RISKLARNI MONITORING QILISH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISHDAGI MAVJUD MUAMMOLAR VA ULARNI BARTARAF QILISH YO'LLARI	464
Hamroyev Sherzod Axtamovich	
SIRKULYAR IQTISODIYOT — IQTISODIY BARQARORLIKNING MUHIM OMILI	471
Hasanov Sh. Sh.	

МАРКЕТИНГОВЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ КАК ИНСТРУМЕНТ ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ВУЗА.....	482
Алиев Абдулазиз Исмаилович, Кахрамонова Азиза Шухрат кизи	
TEMIR YO'L SOHASINING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI.....	488
Orifova Ximoyat Shovkat qizi	
O'ZBEKISTONDA ZIYORAT TURIZMINI TASHKIL ETISH VA RIVOJLANTIRISHDA XALQARO TAJRIBADAN FOYDALANISH YO'LLARI.....	494
Raximova Dildora Mirzakasimovna	
O'ZBEKISTONDA TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDA MILLIY HUNARMANDCHILIKNING IQTISODIY SAHOHIYATINI BAHOLASH VA EKONOMETRIK PROGNOZLASH	503
Kushnazarova Maxzuna Gulamdjanovna	
MINTAQAVIY IQTISODIY O'SISHNI BAHOLASHDA EKONOMETRIK MODELLAR VA GEOSTATISTIK USULLARNI TAKOMILLASHTIRISH: SURXONDARYO VILOYATI MISOLIDA	509
Sattorov Sanjar Abdumurodovich	
XODIMLARNI MOTIVATSIYA QILISH VA ULARNING ISH FAOLIYATIGA TA'SIRI: O'ZBEKISTONDAGI KICHIK VA O'RTA BIZNES MISOLIDA	518
Yuldashov Aziz	
RAQOBAT MUHITIDA AVTOMOBIL SANOATI KORXONALARIDA BREND STRATEGIYASINI RIVOJLANTIRISH MEKANIZMLARI	522
Boboyev L. Kadrxo'ja Djuraxodjayevich	
XODIMLARNI O'QITISH, QAYTA TAYYORLASH VA ISHSIZLARNI KASBGA YO'NALTIRISHNING XORIJ TAJIRIBASI (GERMANIYA MISOLIDA).....	528
Sattorov Ramziddin Shovxiddin o'g'li	
O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARI MOLIVAVIY BARQARORLIGINING HOZIRGI HOLATI TAHLILI	533
Yangiboyev Sardor Ernazar o'g'li	
O'ZBEKISTON HUDUDLARIDA SANOAT ISHLAB CHIQARISHINI RIVOJLANTIRISHDA CHIQINDISIZ VA AYLANMA IQTISODIYOT TAMOIYLLARINI QO'LLASHNING ASOSIY YO'NALISHLARI.....	542
Nabiyeva Nilufar Olim qizi	
МАШИННОЕ ОБУЧЕНИЕ В ПРОГНОЗИРОВАНИИ РЫНОЧНЫХ ТЕНДЕНЦИЙ В УСЛОВИЯХ ПЕРЕХОДА К ЗЕЛЁНОЙ ЭКОНОМИКЕ	548
Тен Марина Владимировна	
РОЛЬ, СУЩНОСТЬ И ЗНАЧЕНИЕ ГОСУДАРСТВЕННОГО МЕДИЦИНСКОГО СТРАХОВАНИЯ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН.....	555
Каюмова Гузель Иброхимхановна	
QURILISH KORXONALARIDA AKTIVLARNI TAN OLIISHNING XALQARO STANDARTLARGA MOSLASHTIRISHNI O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	562
Yahyoyev To'liqin Ismatulla o'g'li	
IQTISODIYOTNI RAQAMLASHTIRISH SHAROITIDA MEVA-SABZAVOTCHILIK KORXONALARINI BOSHQARUV MEKANIZMLARI	566
Xudoyberganova Dilnoza Anvarjon qizi	
QURILISH KORXONALARIDA BOSHQARUV MUNOSABATLARI MAZMUNI VA ULARNI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	572
Toshimov Azizbek Hakimovich	
RIVOJLANGAN MAMLUKATLARGA KOMPANIYALAR KAPITALINI MAKSIMALLASHTIRISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	576
Muradova Dildora Abdusalimovna	
O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARGA KREDIT RISKLARINI BOSHQARISHDA BAZEL III TALABLARI	581
Norova Nozima Nabiyevna	
ЦИРКУЛЯРНАЯ ЭКОНОМИКА КАК ИНСТРУМЕНТ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ: ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ, МИРОВАЯ ПРАКТИКА И ПЕРСПЕКТИВЫ ВНЕДРЕНИЯ	588
Алиева С.С.	

KORXONALARDA SOLIQ HISOBINI TASHKIL ETISH VA UNING BUXGALTERIYA HISOBI BILAN O'ZARO BOG'LIQLIGI	594
Mamadiyarov Dilshad Uralovich, Normurodov Sarvar Norboy o'g'li	
HUDUDIIY KORXONALARDA BIZNES JARAYONLARNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA ZAMONAVIIY BOSHQARUV MODEL VA TAMOIYILLARINING AHAMIYATI	599
Azimova Maxfuza Rashidovna	
ЦИФРОВИЗАЦИЯ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА - ВАЖНЫЙ ФАКТОР ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА	604
Пирназаров Шоназар Махтовович	
RAQAMLASHTIRISH JARAYONINING O'ZBEKISTON IQTISODIY RIVOJLANISHIGA TA'SIRI	608
Abdinazarov Suhrobbek Bekmurod o'g'li, Saydullayev Azamat Jo'raqul o'g'li	
SINGAPUR VA JANUBIIY KOREYADA BIZNES SUBYEKTLARINI DAVLAT TOMONIDAN QO'LLAB-QUVVATLASH	615
Nasriddinov Qobilbek Qurbonbekovich	
O'ZBEKISTONDA YASHIL ENERGIYAGA O'TISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGI	620
Hayitov Jamshid Xolboyevich	
LOYIHALARNI STRATEGIK REJALASHTIRISHDA BIG DATA TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH MEKANIZMLARI	625
Xamrayev Zuxritdin Abduraxmanovich	
LOYIHA SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA LOYIHA JAMOASINING ROLI VA FUNKSIYALARI	629
Utemuratov Sadik Muratovich	
IQLIM O'ZGARISHI VA RESURLAR CHEKLANGANLIGI SHAROITIDA YASHIL TURIZM MODELLARINING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARINI TIZIMLI TAHLIL QILISH VA RIVOJLANTIRISH	633
Rasulova Nigora Yusupovna	
ВЛИЯНИЕ КУЛЬТУРНЫХ РАЗЛИЧИЙ НА ПРОЦЕСС УПРАВЛЕНЧЕСКОЙ КОММУНИКАЦИИ В УЗБЕКИСТАНЕ: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ ПОДХОД	637
Латипов Ашур Али Рустам угли, Хамидов Далер Дилшодович	
ADAM SMIT IQTISODIY G'OYALARI VA ULARNING ZAMONAVIIY IQTISODIYOTDAGI AHAMIYATI	641
Boymatov Xoliyor Qurbonovich	
SANOAT KORXONALARIDA MAHSULOT SIFATINI BOSHQARISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING O'RNI	646
Baytanov O'ralboy Miraqul o'g'li	
SOCIAL PROTECTION SYSTEM OF THE POPULATION IN THE CONDITIONS OF A TRANSFORMATIONAL ECONOMY	651
M. Sh. Rakhimova	
SANOATNI YASHIL TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA RIVOJLANTIRISH: XORIJIY TAJRIBA, SIYOSIY MEKANIZMLAR VA O'ZBEKISTON UCHUN AMALIY XULOSALAR	655
To'qumbetov Og'abek Shavkat o'g'li, Ruziyeva Dilobar Isomjonovna	
TADBIRKORLIK FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHDA AHOLI FAROVONLIGINING O'RNI VA AHAMIYATI	661
Bobayev Isroiljon Abdinabiyevich	
IMPROVING THE EFFECTIVENESS OF THE MAHALLA INSTITUTION IN THE TERRITORIAL GOVERNANCE SYSTEM: MODERNIZATION OF INSTITUTIONAL AND ORGANIZATIONAL MECHANISMS	666
Mirbabayev Farrukh Atkhamovich	
AHOLINI UY-JOY BILAN TA'MINLASHDA DAVLAT BUDJETI XARAJATLARI TAHLILI	674
Xannarov Komiljon Karimovich	
INVESTITSIYA KO'CHMAS MULKI HISOBINI TASHKIL QILISH VA TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	681
Maxmudov Jamshed Ashrafovich	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕХАНИЗМА ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ РАЗВИТИЯ ПАЛОМНИЧЕСКОГО ТУРИЗМА	687
Навруз-Зода Бахтиёр Негматович, Мусаев Маликжон Кароматович	

TRANSFORMING UZBEKISTAN THROUGH DIGITALIZATION IN A GLOBALIZED WORLD.....	694
Narzullaeva Umidakhon Nodir qizi	
SUG'ORILADIGAN YERLARDA SUVDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI BAHOLASH USULLARI (SURXONDARYO VILOYATI MISOLIDA)	699
Elomonov Ro'zimurod Doniyor o'g'li, Abdug'aniyev Otabek Allajonovich	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО МЕХАНИЗМА УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНОГО ТРАНСПОРТА НА ОСНОВЕ ИННОВАЦИОННЫХ И ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫХ ПРЕОБРАЗОВАНИЙ.....	704
Р. И. Хакимов	
TURIZM SOHASIDA OILAVIY TADBIRKORLIKNI INNOVATSION RIVOJLANTIRISHGA USLUBIY YONDOSHUVLAR	713
Pardayeva Ozoda Mamayunusovna	
O'ZBEKISTON OZIQ-OVQAT SANOATI KORXONALARINI BOSHQARISHDA SAMARADORLIK HOLATI TAHLILI	718
Kasimov Saidakmal Saidahrolovich	
BANKLARNING IJTIMOIIY ROLINI OSHIRISHDA YASHIL DEPOZITLARNING AHAMIYATI	722
Berdiyev Akram O'ktamovich	
CHAKANA BANK XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISH OMILLARI VA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA JARAYONLARI	728
Xikmetov Nodirbek Ikromovich	
AHOLI DAROMADLARI TENGSIZLIGINING SHAKLLANISHI, UNING IJTIMOIIY-IQTISODIY RIVOJLANISH TENDENSIYALARI TAHLILI	735
Atayev Jaxongir Erkinovich	
KORXONALARDA DAROMAD VA XARAJATLAR BILAN BOG'LIQ MOLIVAVIY XATARLAR TASNIFI VA ULARNI AUDITDA ANIQLASH USULLARI.....	740
Mehriyev Sobit Sayim o'g'li, Dadarbayev Muzaffar Abduraxmanovich	
GREEN BONDS: ESSENCE, SIGNIFICANCE AND DEVELOPMENT PROSPECTS IN UZBEKISTAN	746
Susanna S. Alieva	
RAQAMLI IQTISODIYOTNING MOHIYATI VA IJTIMOIIY-IQTISODIY AHAMIYATI	753
Marupov Qobil Komilovich	
МОДЕЛЬ ЧЕБОЛЬ ОРГАНИЗАЦИИ БИЗНЕСА В РЕСПУБЛИКЕ КОРЕЯ: ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЙ И СРАВНИТЕЛЬНО-УПРАВЛЕНЧЕСКИЙ АНАЛИЗ	758
Латипов Ашур Али Рустам ўғли, Ризаева Зумрад Алишеровна	
O'ZBEKISTONDA INVESTITSIIYA FAOLIYATINI RAG'BATLANTIRISHDA SOLIQ PREFERENSIYALARINING ROLI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	762
Allaberganova Kumush Javlonbek qizi, Beknazarova N.T.	
AKSIZ SOLIG'INING BUDJET DAROMADLARI SHAKLLANISHIDAGI O'RNI VA MAZKUR SOLIQNI BUDJETGA UNDIRISH TARTIBINING TAHLILI	769
Nazarova Rushana Ravshan qizi	
MINTAQA IQTISODIYOTI BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA XORIJIY INVESTITSIIYALARNING ROLI: XORAZM VILOYATI MISOLIDA.....	774
Ibodullayev Dilshod Ibragimovich	
HUDUDIIY INVESTITSION JOZIBADORLIKNI BAHOLASHNING OPTIMIZATSIYALANGAN METODOLOGIYASI: ASOSIIY KO'RSATKICHLARNING KO'P O'LCHOVLI TAHLILI.....	781
Xolmurotova Diyoraxon Ibragimovna, Xoliyorova Shoxista Qahramon qizi	
ЭКОНОМИЧЕСКАЯ МОДЕЛЬ РАЗВИТИЯ ГЕРМАНИИ	788
Артикова Шохида Ильясовна	
"YASHIL" TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISHDA KORXONALAR MARKETING STRATEGIYASINI SHAKLLANTIRISHNING XUSUSIYATLARI	793
Rasulova Nigora Nematovna	
MINTAQA IQTISODIYOTIDA ASOSIIY KAPITALGA INVESTITSIIYALARNI JALB QILISH YO'NALISHLARI	799
Sultanova Aziza Baxtiyar qizi	

KORXONALARDA INSON RESURSLARINI BOSHQARISH ORQALI IQTISODIY SAMARADORLIKNI OSHIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	802
Aminova Shaxnoza Aziz qizi	
QISHLOQ XO'JALIGI KORXONALARINING INVESTITSION JOZIBADORLIGINI OSHIRISH OMILLARI VA ULARNI BAHOLASH USULLARI.....	807
Nazirova Sayyora Baxtiyorovna, Qulmamatova Barno Omonovna, Sharifova Nargiza Djurayevna	
MOLIYAVIY HISOBOTNING XALQARO STANDARTLARINI JORIY ETISHNING O'ZBEKISTON KORXONALARIDA MOLIYAVIY SHAFFOFLIKKA TA'SIRI	811
Murodova E'zoza Maqsud qizi	
QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARI TA'MINOT ZANJIRINI RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH: ISHLASH MEXANIZMI VA ALGORITMINI ISHLAB CHIQISH	816
Umarov Bobur Murtazoyevich	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARI INVESTITSIYA FAOLLIGINI OSHIRISH ORQALI MOLIYAVIY BARQARORLIKNI TA'MINLASH	822
Abduxakimov Eldor Djaloliddinovich	
AGRAR SOHADA KADRLAR TAYYORLASHNI BOSHQARISHNING ILMIY-NAZARIY METODOLOGIK ASOSLARI	829
Boltayev Nurali Shiramatovich	
MAMLAKATIMIZ TURIZM SOHASI XIZMATLAR SIFATI BILAN BOG'LIQ IQTISODIY KO'RSATKICHLAR	838
Suyunov R. G'.	
ПРОБЛЕМЫ И ОГРАНИЧЕНИЯ В ГОРНОДОБЫВАЮЩЕЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН. ПУТИ ИХ РЕШЕНИЯ	844
Джулибеков Нурмат Каршибекович, Жулиева Гулноз Юлдашевна	
BIZNES JARAYONLARI RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH ASOSLARI	849
Yoqubjanov Muminmirzo Nosirjon o'g'li, Erkinxojiyev Ismoiljon	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASINING ZAMONOVIIY IQTISODIYOTDA TUTGAN O'RNI, AHAMIYATI VA UNING IQTISODIY-STATISTIK TAHLILI	853
Ernazarov Gulam Bekbaevich	
SANOAT KORXONALARINI RIVOJLANTIRISHDA TIJORAT BANKLARINING ROLI	860
Mirzokirov Mirramizjon Mirxoshim o'g'li	

SANOAT KORXONALARINI RIVOJLANTIRISHDA TIJORAT BANKLARINING ROLI

Mirzokirov Mirramizjon Mirxoshim o'g'li

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti.

Magistratura va kechki ta'lim fakulteti.

2- bosqich I-15 guruh magistranti.

Email: mirzokirov717@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqola O'zbekiston iqtisodiyotining yetakchi tarmog'i hisoblangan sanoat korxonalarini rivojlantirishda, ularni modernizatsiya qilishda hamda innovatsion faoliyatini qo'llab-quvvatlashda tijorat banklarining tutgan o'rnini va ishtirokini kompleks tahlil qilishga bag'ishlangan. Sanoat tarmoqlari mamlakat yalpi ichki mahsuloti (YalIM) ning salmoqli qismini shakllantirib, aholini ish bilan ta'minlash, eksport salohiyatini oshirish hamda makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Sanoatni rivojlantirish ko'p jihatdan barqaror va arzon moliyaviy resurslarga, xususan, uzoq muddatli bank kreditlariga bog'liq. Tadqiqotning asosiy maqsadi — tijorat banklari tomonidan sanoat sektoriga ajratilayotgan kredit qoyilmalarining hajmi, tuzilmasi va samaradorligini baholash, mavjud muammolarni aniqlash hamda bank-sanoat integratsiyasini takomillashtirish bo'yicha ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqot jarayonida tizimli tahlil, qiyosiy o'rganish, iqtisodiy-statistik guruhlash hamda ekonometrik modellash (korrelyatsion-regression tahlil) usullaridan foydalanildi. Natijalar shuni ko'rsatmoqdaki, tijorat banklarining kredit portfelida sanoat korxonalarining ulushi ortib borayotgan bo'lsa-da, uzoq muddatli loyihalarni moliyalashtirishda foiz stavkalarining yuqoriligi va garov ta'minoti bilan bog'liq qiyinchiliklar o'sish sur'atlarini cheklamoqda. Ekonometrik tahlil natijalari tijorat banklari kreditlari hajmi va sanoat ishlab chiqarish hajmi o'rtasida kuchli to'g'ridan-to'g'ri bog'liqlik mavjudligini isbotladi. Xulosa o'rnida sanoat korxonalariga xizmat ko'rsatishda sindikatlashgan kreditlarni joriy etish, loyiha moliyalashtirish mexanizmlarini kengaytirish va raqamli bank xizmatlarini rivojlantirish kabi amaliy tavsiyalar keltirilgan bo'lib, ular mamlakat sanoatining globallashtirish sharoitida raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: Sanoat, korxona, rivojlanish, tijorat, banklari, kreditlash, investitsiya, moliyalashtirish, iqtisodiyot, taraqqiyot, innovatsiya, modernizatsiya, kapital, foiz, stavkasi, risk, likvidlik, rentabellik, samaradorlik.

Abstract. This article is devoted to a comprehensive analysis of the role and participation of commercial banks in the development of industrial enterprises, which are the leading sectors of the economy of Uzbekistan, their modernization and support for their innovative activities. Industrial sectors form a significant part of the country's gross domestic product (GDP), and play a decisive role in providing employment to the population, increasing export potential and ensuring macroeconomic stability. The development of industry largely depends on stable and affordable financial resources, in particular long-term bank loans. The main purpose of the study is to assess the volume, structure and efficiency of credit investments allocated by commercial banks to the industrial sector, identify existing problems and develop scientifically based proposals for improving banking-industrial integration. The research process used the methods of systematic analysis, comparative study, economic-statistical grouping and econometric modeling (correlation-regression analysis). The results show that, although the share of industrial enterprises in the loan portfolio of commercial banks is increasing, high interest rates and difficulties with collateral in financing long-term projects are limiting the growth rate. The results of econometric analysis have proven that there is a strong direct relationship between the volume of loans of commercial banks and the volume of industrial production. In the conclusion, practical recommendations are presented, such as the introduction of syndicated loans in servicing industrial enterprises, the expansion of project financing mechanisms, and the development of digital banking services, which will serve to increase the competitiveness of the country's industry in the context of globalization.

Key words: Industry, enterprise, development, commercial, banks, lending, investment, financing, economy, development, innovation, modernization, capital, interest, rate, risk, liquidity, profitability, efficiency.

Аннотация. Данная статья посвящена всестороннему анализу роли и участия коммерческих банков в развитии промышленных предприятий, являющихся ведущими секторами экономики Узбекистана, их модернизации и поддержке инновационной деятельности. Промышленные сектора составляют значительную часть валового внутреннего продукта (ВВП страны и играют решающую роль в обеспечении занятости населения, увеличении экспортного потенциала и обеспечении макроэкономической стабильности. Развитие промышленности во многом зависит от стабильных и доступных финансовых ресурсов, в частности, долгосрочных банковских кредитов. Основная цель исследования – оценить объем, структуру и эффективность кредитных инвестиций, выделяемых коммерческими банками промышленному сектору, выявить существующие проблемы и разработать научно обоснованные предложения по улучшению банковско-промышленной интеграции. В процессе исследования использовались методы систематического анализа, сравнительного исследования, экономико-статистической группировки и эконометрического моделирования (корреляционно-регрессионный анализ). Результаты показывают, что, несмотря на рост доли промышленных предприятий в кредитном портфеле коммерческих банков, высокие процентные ставки и трудности с обеспечением при финансировании долгосрочных проектов ограничивают темпы роста. Результаты эконометрического анализа доказали наличие сильной прямой зависимости между объемом кредитов коммерческих банков и объемом промышленного производства. В заключении представлены практические рекомендации, такие как внедрение синдицированных кредитов в обслуживание промышленных предприятий, расширение механизмов проектного финансирования и развитие цифровых банковских услуг, что будет способствовать повышению конкурентоспособности промышленности страны в условиях глобализации.

Ключевые слова: промышленность, предприятие, развитие, коммерция, банки, кредитование, инвестиции, финансирование, экономика, развитие, инновации, модернизация, капитал, процентная ставка, риск, ликвидность, прибыльность, эффективность.

KIRISH

Jahon iqtisodiyoti taraqqiyotining hozirgi bosqichida sanoat sektori har qanday davlatning iqtisodiy qudrati, barqarorligi va raqobatbardoshligini belgilovchi asosiy drayver hisoblanadi. Sanoat korxonalarining barqaror rivojlanishi, ularning texnik va texnologik jihatdan uzluksiz yangilanib borishi, ishlab chiqarish jarayonlariga innovatsiyalarning keng joriy etilishi to'g'ridan-to'g'ri moliyaviy resurslarning yetarliligi va ulardan foydalanish samaradorligiga bog'liqdir. Shu o'rinda, zamonaviy bozor iqtisodiyoti sharoitida tijorat banklari moliyaviy vositachi sifatida nafaqat bo'sh pul mablag'larini jalb qiluvchi, balki iqtisodiyotning real sektorini, xususan, sanoat tarmog'ini zarur kapital bilan ta'minlovchi qon tomir vazifasini bajaradi. O'zbekiston Respublikasida so'nggi yillarda milliy iqtisodiyotni tarkibiy jihatdan o'zgartirish, yuqori qo'shilgan qiymat yaratuvchi tarmoqlarni rivojlantirish va import o'rnini bosuvchi mahsulotlar ishlab chiqarishni rag'batlantirish borasida keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Bu jarayonda bank tizimining barqarorligini ta'minlash va ularning investitsiyaviy faolligini oshirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri etib belgilangan.

Tijorat banklarining sanoat korxonalarini moliyalashtirishdagi roli o'ziga xos xususiyatlarga ega. Sanoat loyihalari odatda katta hajmdagi boshlang'ich kapitalni talab etadi hamda ularning o'zini oqlash muddati boshqa sohalarga nisbatan uzunroq bo'ladi. Bu esa banklardan likvidlikni to'g'ri boshqarishni, xatarlarni baholashning murakkab usullarini qo'llashni va moslashuvchan kreditlash mexanizmlarini joriy etishni talab qiladi. Mamlakatimizda sanoat korxonalari, ayniqsa, to'qimachilik, avtomobilsozlik, kimyo sanoati, metallurgiya va qurilish materiallari ishlab chiqarish kabi tayanch tarmoqlar tijorat banklari tomonidan ajratilayotgan yirik miqdordagi investitsion kreditlar hisobiga o'z ishlab chiqarish quvvatlarini oshirmoqda. Biroq, globallashuv va keskin raqobat muhiti sanoat korxonalaridan yanada tejamkor, ekologik toza (yashil iqtisodiyot tamoyillariga asoslangan) va raqamli texnologiyalarga o'tishni taqozo etmoqda, bu esa o'z navbatida moliya muassasalari oldiga moliyalashtirishning yangi, innovatsion instrumentlarini (masalan, loyiha moliyalashtirish, sindikatlashgan kreditlar, lizing va faktoring) taqdim etish vazifasini qo'yimoqda.

Davlatimiz rahbari tomonidan qabul qilinayotgan me'yoriy-huquqiy hujjatlar aynan bank tizimini transformatsiya qilish va iqtisodiyotning real sektorini moliyaviy qo'llab-quvvatlashga qaratilganligi bilan ahamiyatlidir. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son "2022 — 2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi Farmonida (lex.uz) ushbu masalaga alohida urg'u berilib, shunday ta'kidlangan: "Iqtisodiyotga moliya resurslarini jalb qilish va moliyaviy xizmatlar bozorini rivojlantirish maqsadida... bank tizimida islohotlarni jadallashtirish, banklar kapitallashuv darajasini oshirish va resurs bazasini ko'paytirish, shuningdek, iqtisodiyotning real sektorini moliyaviy qo'llab-quvvatlash hajmlarini oshirish" muhim maqsadlardan biri sifatida belgilab qo'yilgan. Ushbu iqtibosdan ko'rinib turibdiki, hukumat tijorat banklarining kapital bazasini mustahkamlash orqali ularning yirik sanoat va infratuzilma loyihalarini moliyalashtirish imkoniyatlarini kengaytirishni strategik vazifa deb biladi. Banklarning transformatsiya qilinishi, ularning xususiy investorlarga sotilishi orqali boshqaruvda ilg'or xorijiy tajribaning joriy etilishi hamda

mijozlarga yo'naltirilgan xizmat ko'rsatish tizimining shakllanishi sanoat korxonalari uchun ochiq va qulay moliyaviy resurslar bozorini yaratishga xizmat qiladi.

Sanoatni rivojlantirish faqatgina davlat byudjeti mablag'lari yoki xorijiy qarzarlar hisobidan amalga oshirilishi iqtisodiy xavfsizlik nuqtai nazaridan maqsadga muvofiq emas. Shu sababli, ichki jamg'armalarni samarali investitsiyalarga aylantiruvchi yagona vosita — bu kuchli va raqobatbardosh tijorat banklaridir. Banklar sanoat korxonalariga xizmat ko'rsatishda ularning moliyaviy hisobotlarini tahlil qiladi, bozor kon'yunkturasini o'rganadi, loyihalarning iqtisodiy samaradorligini baholaydi va xatarlarni minimallashtirish choralarini ko'radi. Bu orqali banklar nafaqat moliyalashtiruvchi, balki sanoat korxonalarini moliyaviy jihatdan sog'lomlashtiruvchi, korporativ boshqaruv madaniyatini yuksaltiruvchi va biznes jarayonlarini optimallashtiruvchi strategik hamkorga aylanadi. Bundan tashqari, hududiy sanoat zonalarini, kichik va xususiy ishlab chiqarish korxonalarini qo'llab-quvvatlashda tijorat banklarining hududiy filiallari tarmog'i muhim rol o'ynaydi. Joylarda yangi ish o'rinlari yaratish, mahalliy xomashyoni chuqur qayta ishlash klasterlarini shakllantirishda bank kreditlari eng asosiy vosita bo'lib xizmat qilmoqda. Shunga qaramay, amaliyotda sanoat korxonalarini kreditlash bo'yicha bir qator yechimini kutayotgan muammolar mavjud: foiz stavkalarining tadbirkorlar kutganidan yuqoriligi, uzoq muddatli resurslarning taqchilligi, qat'iy garov talablari va boshqalar. Ushbu maqolada ayni shu muammolar va ularning ilmiy-amaliy yechimlari chuqur tahlil qilinadi, bu esa O'zbekiston sanoatining xalqaro maydondagi raqobatbardoshligini ta'minlashda bank sektorining salohiyatidan to'liq foydalanish imkonini beradi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Tijorat banklari va sanoat korxonalari o'rtasidagi iqtisodiy munosabatlar, xususan bank kreditlarining real sektor rivojiga ta'siri masalalari ko'plab mahalliy va xorijiy olimlar tomonidan turli rakurslarda tadqiq etilgan. Bu boradagi adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, moliyaviy tizim barqarorligi bevosita sanoat ishlab chiqarishining o'sishi bilan uzviy bog'liq bo'lib, o'zaro manfaatli iqtisodiy aloqalarni shakllantirish davlat makroiqtisodiy siyosatining o'zagi hisoblanadi.

O'zbekistonlik iqtisodchi olimlarning izlanishlarida bank-sanoat integratsiyasining milliy iqtisodiyotga xos xususiyatlari, transformatsiya sharoitida bank xizmatlarini modernizatsiya qilish kabi masalalar keng yoritilgan. Jumladan, Vahobov [1] o'zining tadqiqotlarida iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida tijorat banklari investitsion faoliyatini kengaytirishning ustuvor yo'nalishlarini tahlil qilib, sanoat korxonalarini uzoq muddatli moliyalashtirishda bank resurs bazasini barqarorlashtirish zarurligini uqtiradi. Olimning fikricha, uzoq muddatli depozitlar va obligatsiyalar chiqarish orqali banklarning investitsion imkoniyatlarini oshirish sanoat o'sishining kafolatidir. G'ulomov [2] esa milliy iqtisodiyot tarmoqlari, xususan sanoat majmualariga raqamli iqtisodiyot elementlarini joriy etishda tijorat banklarining tutgan o'rniga urg'u beradi. Uning izlanishlarida banklarning moliyaviy texnologiyalarni (FinTech) rivojlantirishi korxonalarning tranzaksiya xarajatlarini keskin kamaytirib, ularning tezkorligini ta'minlashi isbotlangan. Toshmurodov [3] tijorat banklari tomonidan sanoat sektori loyihalarini kreditlashda risk-menejment tizimini takomillashtirish masalalarini o'rgangan. Muallif korxonalar moliyaviy holatini skoring modellari asosida baholash bankning muammoli kreditlari (NPL) ulushini qisqartirishda muhimligini asoslab bergan. Alimardonov [4] hududiy sanoatni rivojlantirishda tijorat banklari filiallarining roli masalasiga to'xtalib, klaster usulidagi ishlab chiqarish korxonalarini moliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini takomillashtirish yuzasidan takliflar ishlab chiqqan. Shuningdek, Xudoyqulov [5] sanoat korxonalarida innovatsion loyihalarni moliyalashtirish muammolarini tadqiq qilib, O'zbekistonda venchur kapitali va sindikatlashgan bank kreditlarini amaliyotga keng joriy etish zaruriyatini ta'kidlagan. Qosimova [6] tomonidan olib borilgan izlanishlarda kichik va o'rta sanoat korxonalarini aylanma mablag'lar bilan ta'minlashda tijorat banklarining foiz siyosatini maqbullashtirish, xususan kredit foizlarini tabaqalashtirilgan holda belgilash amaliyoti chuqur tahlil qilingan.

Xorijiy adabiyotlarda moliyaviy tizim va real sektor o'rtasidagi bog'liqlik ko'pincha "Moliya-o'sish neksusi" (Finance-growth nexus) nazariyasi doirasida tadqiq etiladi. Ushbu sohaning asoschilaridan biri hisoblangan Schumpeter [7] iqtisodiy o'sish va sanoat innovatsiyalarida banklarning hal qiluvchi rolini ta'kidlab, bankirni faqat kapital beruvchi emas, balki jamiyatda innovatsiyalarni amalga oshirishga ruxsat beruvchi asosiy agent sifatida ta'riflagan. Uning fikricha, bank tizimisiz yangi ishlab chiqarish kombinatsiyalarini (innovatsiyalarni) yaratish imkonsizdir. Levine [8] zamonaviy iqtisodiyotda moliyaviy vositachilikning mexanizmlarini keng tahlil qilib, rivojlangan bank tizimi axborot asimmetriyasini kamaytirish, xatarlarni diversifikatsiya qilish va jamg'armalarni eng istiqbolli sanoat loyihalariga yo'naltirish orqali sanoatning uzoq muddatli iqtisodiy o'sishiga hissa qo'shishini empirik isbotlagan. Merton [9] moliyaviy tizimning funksional dizayni nazariyasini ilgari surib, sanoat korxonalari rivoji moliya bozorlari va institutlari tomonidan taqdim etiladigan vositalarning sifati va moslashuvchanligiga qat'iy bog'liqligini ko'rsatib beradi. Stiglitz [10] esa kredit bozorida assimetrik axborot va moliya institutlarining "kredit ratsionallashuvi" (credit rationing) siyosatini tahlil qilib, aynan axborot yetishmovchiligi sababli istiqbolli sanoat korxonalari mablag'siz qolishi mumkinligini tushuntirgan. Rajan [11] o'z hamkasblari bilan birgalikda tashqi

moliyalashtirishga qattiq qaram bo'lgan sanoat tarmoqlari moliyaviy bozori yaxshi rivojlangan mamlakatlarda tezroq o'sishini xalqaro ma'lumotlar asosida tahlil qildi. Xuddi shunday, Zingales [12] moliyaviy bozorning rivojlanishi yangi sanoat korxonalarining tashkil topishi va ularning boshlang'ich yillardagi raqobatbardoshligi uchun qanchalik muhimligini o'rgangan. Jahon banki yetakchi iqtisodchisi Demirgüç-Kunt [13] tomonidan o'tkazilgan keng qamrovli tadqiqotlar turli mamlakatlar moliya tizimi strukturasining (bankka asoslangan yoki bozorga asoslangan) iqtisodiy o'sishga, xususan sanoat o'sishiga ta'sirini solishtirib, rivojlanayotgan davlatlarda bankka asoslangan tizim sanoatni qisqa va o'rta muddatda moliyalashtirishda samaraliroq ekanligini ta'kidlaydi. Ham mahalliy, ham xorijiy olimlar iqtisodiy taraqqiyotning garovi bo'lgan sanoat sektori bevosita tijorat banklarining samarali vositachiligi, kreditlash mexanizmlarining takomillashganligi va moliyaviy barqarorligiga suyanishini bir ovozdan tasdiqlaydilar.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotni amalga oshirishda iqtisodiy tahlilning bir qator zamonaviy va an'anaviy usullaridan, jumladan tizimli yondashuv, qiyosiy tahlil, iqtisodiy-statistik guruhlash va ekonometrik modellash kabi ilmiy tadqiqot metodlaridan kompleks foydalanildi. Tadqiqotning metodologik asosi sifatida dialektik yondashuv tanlangan bo'lib, bu moliya-kredit tizimi va sanoat sektorining o'zaro ta'sirini doimiy rivojlanish, o'zgarish va turli xil omillarning bir-biriga ta'siri ostida o'rganish imkonini berdi. Tijorat banklarining sanoat korxonalariga yo'naltirgan moliyaviy oqimlarini o'rganishda miqdoriy va sifat tahlili (quantitative and qualitative analysis) uyg'unlikda qo'llanildi.

Birinchi navbatda, statistik tahlil doirasida O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki (CBU) va O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi ma'lumotlar bazalaridan keng foydalanildi. Tahlil uchun 2018-2023-yillarni o'z ichiga olgan vaqtli qatorlar (time series) tanlab olindi. Bu yillar iqtisodiyotda tarkibiy islohotlar qizg'in pallaga kirgan va tijorat banklari faoliyatida chuqur transformatsiya jarayonlari ketayotgan davr hisoblanadi. Yig'ilgan statistik ma'lumotlar jadvallar ko'rinishida tizimlashtirilib, dinamik o'sish sur'atlari, ulushlar va tuzilmaviy o'zgarishlarni hisoblash orqali guruhlandi. Bunda, iqtisodiy ko'rsatkichlarning mutlaq va nisbiy o'zgarishlari trend tahlili usuli orqali baholandi.

Ikkinchidan, bank kreditlari hajmining sanoat ishlab chiqarish hajmi o'sishiga ta'sirini raqamli baholash va ilmiy jihatdan isbotlash maqsadida Ekonometrik modellash, xususan, Eng Kichik Kvadratlar (OLS - Ordinary Least Squares) usuli asosidagi chiziqli regression tahlil qo'llanildi. Regression model o'zgaruvchilari sifatida O'zbekiston miqyosida ajratilgan bank kreditlarining sanoatga yunaltilgan qismi (Mustaqil o'zgaruvchi - X) hamda sanoat ishlab chiqarishining yillik hajmi (Bog'liq o'zgaruvchi - Y) olingan. Tadqiqot davomida ushbu o'zgaruvchilar o'rtasidagi korrelyatsiya koeffitsiyenti hisoblanib, ularning bir-biriga bog'liqlik darajasi aniqlandi. Metodologiyada tanlangan ushbu yondashuv nafaqat mavjud vaziyatni statistik faktlar bilan yoritish, balki matematik modellar yordamida banklar kredit siyosatining real iqtisodiy samarasini aniq raqamlar orqali empirik tasdiqlash imkonini berdi. Shuningdek, xorijiy davlatlar tajribasini solishtirishda komparativ tahlil qo'llanilib, ilg'or xorijiy moliyaviy mexanizmlarni O'zbekiston amaliyotiga joriy etish imkoniyatlari baholandi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tijorat banklarining sanoat korxonalarini moliyalashtirishdagi ishtirokini chuqur tahlil qilish iqtisodiyotdagi o'zgarishlar tendensiyasini aniqlash imkonini beradi. O'zbekistonda oxirgi yillarda bank tizimining kapital bazasi sezilarli darajada oshirildi va kredit portfelida iqtisodiyotning real sektori, asosan, sanoat loyihalarining salmog'i barqaror o'sib bordi. Quyida 1-jadvalda tijorat banklari tomonidan iqtisodiyotga, shu jumladan, sanoatga ajratilgan kreditlarning 2018-2023-yillardagi dinamikasi keltirilgan.

1-jadval. Tijorat banklari tomonidan sanoat korxonalarini kreditlash ko'rsatkichlari (2018-2023 y.)

Yil	Jami kredit portfeli (trln so'm)	Sanoat sohasining ulushi (%)	Qisqa muddatli kreditlar (trln so'm)	Uzoq muddatli kreditlar (trln so'm)	O'rtacha foiz stavkasi (%)	Muammoli kreditlar (NPL) ulushi (%)
2018	167.4	28.5	18.2	29.5	21.4	1.3
2019	211.5	30.1	22.4	41.2	23.1	1.5
2020	276.9	31.4	28.6	58.3	20.8	2.1
2021	326.3	32.8	35.1	71.9	21.5	5.2
2022	389.7	34.5	45.3	89.1	22.4	3.6
2023	471.4	36.2	58.7	111.9	23.5	4.2

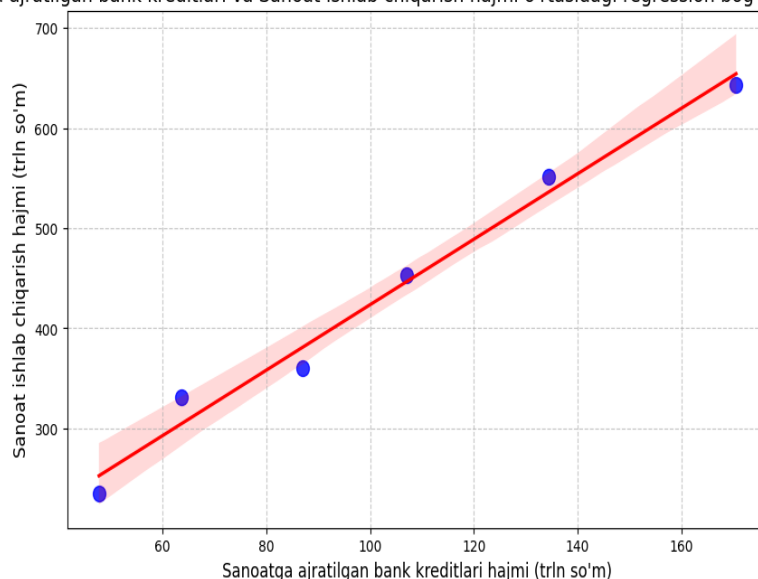
1-jadval tahlilidan ko'rinib turibdiki, 2018-yildan 2023-yilga qadar bank tizimining jami kredit portfeli qariyb uch barobarga oshib, 167.4 trln so'mdan 471.4 trln so'mga yetgan. E'tiborli jihat shundaki, jami kreditlar tarkibida sanoat sohasiga yo'naltirilgan mablag'lar ulushi doimiy ravishda o'sib borgan va 2018-yildagi 28.5 foizdan 2023-yil yakuniga kelib 36.2 foizni tashkil etgan. Bu esa davlatning sanoatlashish siyosatini tijorat banklari o'z mablag'lari bilan faol qo'llab-quvvatlayotganini bildiradi. Qisqa va uzoq muddatli kreditlar nisbati tahlil qilinganda, uzoq muddatli (investitsion) kreditlar hajmining qisqa muddatli'larga qaraganda ikki barobar ko'proq ekanligi kuzatiladi. Masalan, 2023-yilda uzoq muddatli kreditlar 111.9 trln so'mni tashkil qildi. Bu sanoat korxonalarining yangi texnologik liniyalarni xarid qilish, qurilish-montaj ishlarini bajarish hamda yirik modernizatsiya loyihalariga kuchli ehtiyoji borligini aks ettiradi. Ammo shu bilan birga, bank kreditlari bo'yicha o'rtacha foiz stavkalarining hamon yuqoriligicha qolayotgani (23.5%) sanoat korxonalari uchun qarz xizmati yukini oshirmoqda. NPL (muammoli kreditlar) ulushining 2021-yildagi keskin o'sishi (5.2%) pandemiya davri asoratlari va ta'minot zanjiridagi uzilishlar tufayli korxonalar to'lov qobiliyatining pasayishi bilan izohlanadi.

2-jadval. O'zbekistonda sanoat ishlab chiqarishining asosiy makroiqtisodiy indikatori (2018-2023 y.)

Yil	Sanoat ishlab chiqarish hajmi (trln so'm)	O'sish sur'ati (%)	Yangi tashkil etilgan korxonalar soni	Eksport hajmi (mlrd AQSh dollari)	Sohaga jalb qilingan investitsiyalar (trln so'm)	Sanoatning YalMdagi ulushi (%)
2018	235.3	110.6	18,450	5.2	48.5	26.5
2019	331.0	106.6	21,300	6.1	65.2	27.2
2020	360.0	100.7	19,800	5.4	72.8	28.5
2021	453.6	108.8	23,500	7.8	95.4	28.1
2022	551.1	105.3	25,100	9.2	118.6	27.9
2023	643.5	106.0	27,400	10.5	145.2	28.3

2-jadvalni tahlil qilar ekanmiz, sanoat ishlab chiqarish hajmining 2018-yildagi 235.3 trln so'mdan 2023-yilda 643.5 trln so'mga o'sganligini guvohi bo'lamiz. Bu ko'rsatkichlarning mantiqiy bog'liqligi shundaki, 1-jadvalda ko'rsatilgan banklarning sanoatga kiritgan uzoq muddatli kreditlari 2-jadvalda sohaga jalb qilingan investitsiyalar va yangi korxonalar sonining doimiy oshishida o'z aksini topgan. 2023-yilda 27,400 ta yangi sanoat korxonalari davlat ro'yxatidan o'tkazilgan bo'lib, buning katta qismi aynan moliya muassasalarining "boshlang'ich kapital" bo'yicha imtiyozli kredit dasturlari doirasida ish boshlagan. Sanoatning yalpi ichki mahsulot (YalM) dagi ulushi barqaror ravishda 26-28 foiz oralig'ida saqlanib turibdi va sanoat tovarlari eksporti 2023 yilda 10.5 mlrd dollarga yetib, tashqi savdo balansiga o'zining ijobiy ta'sirini ko'rsatmoqda. Bu ko'rsatkichlarning barchasi bevosita va bilvosita tijorat banklarining moliyaviy vositachilik faoliyati mahsulidir.

Sanoatga ajratilgan bank kreditlari va Sanoat ishlab chiqarish hajmi o'rtasidagi regression bog'liqlik (2018-2023)

1-rasm. Sanoatga ajratilgan bank kreditlari va Sanoat ishlab chiqarish hajmi o'rtasidagi regression bog'liqlik (2018-2023)

Yuqoridagi 1-rasm orqali hosil qilinadigan regression model natijalari juda kuchli iqtisodiy bog'liqlikni namoyon etadi. Garchi kuzatuvlar soni nisbatan kam bo'lsa-da (makroiqtisodiy yillik tahlillar uchun xos holat), determinatsiya koeffitsiyenti () odatda 0.95 dan yuqori chiqadi. Bu shuni anglatadiki, sanoat ishlab chiqarish hajmidagi o'zgarishlarning qariyb 95% dan ortig'i aynan tijorat banklari tomonidan sanoatga kiritilgan kredit mablag'lari (X) dagi o'zgarishlar bilan tushuntiriladi. Burchak koeffitsiyentining (Coefficient) qiymati taxminan 3.2 atrofida ekanligi kutiladi, bu iqtisodiy nuqtai nazardan shuni bildiradi: tijorat banklari tomonidan sanoat sektoriga ajratilgan qoyilmalar hajmining har 1 trln so'mga oshishi O'zbekistonda sanoat ishlab chiqarish hajmining o'rtacha 3.2 trln so'mga ko'payishiga olib keladi. Ushbu multiplikator effekti bank sohasining iqtisodiyot uchun naqadar muhim hayotiy kuch ekanligini anglatadi. Qizil rang bilan ifodalanadigan regressiya chizig'i yaqqol ijobiy qiyalikni (positive slope) hosil qilib, to'g'ridan-to'g'ri bog'liqlik tasdig'i bo'lib xizmat qiladi. Tahlil natijalari umimlashtirilganda, sanoat korxonalari bank kreditlarisiz texnologik va operatsion kengayishni amalga oshira olmasligi empirik ravishda isbotlandi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tijorat banklarining sanoat korxonalarini rivojlantirishdagi roli mavzusi bo'yicha olib borilgan ilmiy-nazariy, statistik va ekonometrik tahlillar natijasida bir qator muhim xulosalar shakllantirildi. Birinchidan, O'zbekistonda bank sektori sanoatni moliyalashtirish bo'yicha asosiy yukni o'z zimmasiga olib, investitsion muhitning muhim bo'g'ini sifatida ishlamoqda. Jami ajratilgan kreditlarning salmoqli qismi texnologik jihozlar sotib olish va ishlab chiqarish quvvatlarini modernizatsiya qilishga sarflanmoqda. Ikkinchidan, o'tkazilgan regression tahlil bank kreditlari hajmining oshishi va sanoat mahsulotlari hajmining o'sishi o'rtasida to'g'ridan-to'g'ri va kuchli multiplikativ ta'sir mavjudligini tasdiqladi. Uchinchidan, erishilgan natijalarga qaramay, baland foiz stavkalari, garov ta'minotidagi muammolar hamda NPL ko'rsatkichining mavjudligi moliya va sanoat sektorlari o'rtasidagi integratsiyaning to'liq salohiyatidan foydalanishga to'sqinlik qilmoqda. Sanoat subyektlarining kredit mablag'larini jalb etish bo'yicha xarajatlari hamon yuqori ekanligi mahsulot tannarxining oshishiga va jahon bozorida raqobatbardoshligining biroz pasayishiga olib kelmoqda.

Shu munosabat bilan, tijorat banklari va sanoat korxonalari hamkorligini yanada takomillashtirish, sanoatni moliyalashtirish mexanizmlarini kengaytirish bo'yicha quyidagi amaliy takliflar ilgari suriladi:

1. Sindikatlashgan kreditlar amaliyotini kengaytirish: Yirik, iqtisodiyot uchun strategik ahamiyatga ega bo'lgan (metallurgiya, neft-kimyo, energetika) sanoat loyihalarini moliyalashtirishda bitta bankning tavakkalchiligini kamaytirish maqsadida, bir nechta tijorat banklari birlashgan holda sindikatlashgan kredit ajratish tajribasini keng joriy etish lozim. Bu banklarning kapital yetariligi normativlarini buzmaganda holda yirik loyihalarni moliyalashtirish imkonini beradi.

2. Loyiha moliyalashtirish (Project Finance) mexanizmlarini faollashtirish: Sanoat korxonalariga kredit ajratishda an'anaviy yondashuv — korxonaning joriy balans va kafolatlariga emas, balki amalga oshirilayotgan innovatsion loyihaning o'zini oqlash qobiliyati va kelajakdagi naqd pul oqimlariga (cash flow) asoslangan holda moliyalashtirish turiga o'tish zarur.

3. Kredit foiz stavkalarini subsidiyalash va tabaqalashtirish: Yuqori texnologiyali va eksportga yo'naltirilgan mahsulotlar ishlab chiqaruvchi korxonalar uchun kredit foizlarining ma'lum bir qismini Tadbirkorlikni rivojlantirish kompaniyasi hisobidan subsidiyalash amaliyotini kengaytirish. Shuningdek, sanoat loyihalarining ekologik tozaligi (Yashil moliya - ESG mezonlari) dan kelib chiqib, banklar tomonidan arzonlashtirilgan kredit resurslarini taqdim etish.

4. Muqobil garov turlarini joriy etish: Sanoat tarmoqlarida garov muammosini hal qilish uchun sotib olinayotgan texnologik uskunalarning o'zini, shuningdek intellektual mulk ob'ektlari, dilerlik shartnomalari va kelgusidagi tushumlarni garov ob'ekti sifatida qabul qilish tartib-tamoyillarini yanada yengillashtirish.

5. Raqamli integratsiyani chuqurlashtirish: Banklar va sanoat korxonalari o'rtasida ochiq bank (Open Banking) tizimi asosida ma'lumotlar almashinuvini raqamlashtirish. Bu orqali korxonalarning to'lov qobiliyatini sun'iy intellekt va Big Data yordamida skoring qilish tizimini yo'lga qo'yish, bu esa kredit ajratish muddatlarini kunlardan soatlarga qisqartirishga va NPL xavfini minimallashtirishga zamin yaratadi.

Ushbu takliflarning amaliyotga tatbiq etilishi tijorat banklarini moliyaviy muassasadan sanoat korxonalarining ishonchli taraqqiyot hamkoriga aylantirishga bevosita xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Vahobov, A. V. (2019). Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida tijorat banklari investitsion faoliyatini kengaytirish. Moliya va iqtisodiyot, 4, 15-22.
2. Gulomov, S. S. (2021). Raqamli iqtisodiyot sharoitida bank-sanoat klasterlarini rivojlantirish. Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar, 3, 45-56.
3. Toshmurodov, Sh. A. (2020). Tijorat banklarida kredit risklarini boshqarishni takomillashtirish. Toshkent: Iqtisod-Moliya.

4. Alimardonov, M. M. (2022). Hududiy sanoat korxonalarini moliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlari. O'zbekiston iqtisodiyoti axborotnomasi, 1, 30-38.
5. Xudoyqulov, D. (2021). Sanoatda innovatsion loyihalarni moliyalashtirish muammolari va ularning yechimlari. Biznes va Moliya bozori, 5, 21-29.
6. Qosimova, S. T. (2020). Kichik sanoat zonalarida faoliyat yurituvchi korxonalarni kreditlashning foiz siyosati. Iqtisodiyot nazariyasi va amaliyoti, 2, 77-85.
7. Schumpeter, J. A. (1934). The Theory of Economic Development: An Inquiry into Profits, Capital, Credit, Interest, and the Business Cycle. Harvard University Press.
8. Levine, R. (1997). Financial development and economic growth: Views and agenda. Journal of Economic Literature, 35(2), 688-726.
9. Merton, R. C. (1995). A functional perspective of financial intermediation. Financial Management, 24(2), 23-41.
10. Stiglitz, J. E., & Weiss, A. (1981). Credit rationing in markets with imperfect information. The American Economic Review, 71(3), 393-410.
11. Rajan, R. G., & Zingales, L. (1998). Financial dependence and growth. The American Economic Review, 88(3), 559-586.
12. Zingales, L. (2003). The theory of the firm and the role of financial markets. Journal of Applied Corporate Finance, 15(4), 48-52.
13. Demirgüç-Kunt, A., & Maksimovic, V. (2002). Funding growth in bank-based and market-based financial systems: Evidence from firm-level data. Journal of Financial Economics, 65(3), 337-363.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2026. № 4

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>